

Πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα της προσωρινής απασχόλησης: Αύξηση της απασχόλησης, μισθοί και μεταβάσεις

Συνοπτική παρουσίαση

Εισαγωγή

Η παρούσα έκθεση σκιαγραφεί το γενικό πλαίσιο της προσωρινής απασχόλησης στο σύνολο των κρατών της ΕΕ27 (εξαιρουμένης της Κροατίας). Χαρτογραφεί τις πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα της προσωρινής απασχόλησης, πριν και μετά την οικονομική κρίση, χρησιμοποιώντας τα στοιχεία της έρευνας για το εργατικό δυναμικό της ΕΕ για το διάστημα από το 2001 έως το 2012. Η έκθεση υπολογίζει τις μισθολογικές διαφορές μεταξύ των εργαζομένων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης και των απασχολούμενων με συμβάσεις αορίστου χρόνου βάσει των στοιχείων της έρευνας για τη διάρθρωση των εισοδημάτων (SES) για τα έτη 2010 και 2006 και επιχειρεί μια καινοτόμα εμπειρική ανάλυση των μισθολογικών διαφορών εντός της ίδιας επιχείρησης. Εξετάζει επίσης την εξέλιξη της αγοράς εργασίας με γνώμονα τις μεταβάσεις εργαζομένων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης σε καθεστώς απασχόλησης βάσει συμβάσεως αορίστου χρόνου και σε κατάσταση μη απασχόλησης βάσει στοιχείων των στατιστικών της ΕΕ για τα εισοδήματα και τις συνθήκες διαβίωσης για τα έτη 2006 έως 2012.

Πλαίσιο πολιτικής

Η αύξηση της διαρθρωτικής ανεργίας και του παγκόσμιου ανταγωνισμού στη δεκαετία του 1980 δημιούργησε την ανάγκη για μεγαλύτερη ευελιξία των αγορών εργασίας, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη μεταρρύθμιση της νομοθεσίας για την προστασία της απασχόλησης. Η εξέλιξη αυτή προκάλεσε σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες αύξηση του ποσοστού των εργαζομένων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης στις δεκαετίες του 1980 και του 1990. Την προηγούμενη δεκαετία, η τάση αυτή συνεχίστηκε σε αρκετές χώρες οι οποίες μεταρρύθμισαν την οικεία νομοθεσία για την προστασία της απασχόλησης με στόχο τη διευκόλυνση της σύναψης συμβάσεων προσωρινής απασχόλησης. Ορισμένες από τις μεταρρυθμίσεις αυτές προκάλεσαν ανησυχίες για ενδεχόμενο κατακερματισμό των ευρωπαϊκών αγορών εργασίας, καθόσον πολλές χώρες μεταρρύθμισαν την οικεία νομοθεσία για την προστασία της απασχόλησης δημιουργώντας αγορές εργασίας δύο ταχυτήτων, κάτι το οποίο διευκόλυνε τη χρήση συμβάσεων προσωρινής απασχόλησης και, ταυτόχρονα, άφηνε εν πολλοίς αμετάβλητο το καθεστώς των θέσεων απασχόλησης βάσει συμβάσεων εργασίας αορίστου χρόνου.

Βασικά πορίσματα

- Μεταξύ των ετών 2001 και 2012 η προσωρινή απασχόληση αυξήθηκε κατά 25% στην ΕΕ27, ενώ η απασχόληση βάσει συμβάσεων εργασίας αορίστης διάρκειας αυξήθηκε κατά 7%. Η καθαρή αύξηση του αριθμού των εργαζομένων στο εν λόγω διάστημα ανήλθε σε 14,5 εκατομμύρια άτομα, εκ των οποίων σχεδόν τα 4,5 εκατομμύρια στελέχωσαν θέσεις προσωρινής απασχόλησης, με αποτέλεσμα το σχετικό

ποσοστό να αυξηθεί από το 11,2% στο 12,8%. Το μεγαλύτερο μέρος της απόλυτης αύξησης των ποσοστών προσωρινής απασχόλησης στην ΕΕ27 αφορά την Πολωνία, τη Γερμανία, την Ιταλία, τη Γαλλία και τις Κάτω Χώρες, ενώ στο ένα τρίτο των κρατών μελών, ιδίως στην Ισπανία, σημειώθηκε μείωση.

- Η πτώση των ποσοστών της προσωρινής απασχόλησης και της απασχόλησης βάσει συμβάσεων αορίστης διάρκειας στην ΕΕ υπήρξε παραπλήσια στο διάστημα μεταξύ 2008 και 2012. Ωστόσο, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες αυξήθηκε ο αριθμός των συμβάσεων προσωρινής απασχόλησης και μειώθηκε ο αριθμός των συμβάσεων αορίστης διάρκειας.
- Οι δυσοίωνες οικονομικές προοπτικές ωθούν τους εργοδότες στην ΕΕ27 να προσλαμβάνουν σημαντικά μεγαλύτερο ποσοστό νέων εργαζομένων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης (έως και το 50% στο διάστημα μεταξύ 2010 και 2012, σε σύγκριση με το 40% το 2002). Το 2012 το εν λόγω ποσοστό ανήλθε στο 80% περίπου στην Ισπανία και στην Πολωνία.
- Η πιθανότητα σύναψης σύμβασης προσωρινής απασχόλησης είναι μεγαλύτερη για εργαζόμενους με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, αλλοδαπούς, απασχολούμενους με καθεστώς μερικής απασχόλησης και απασχολούμενους στον γεωργικό τομέα και σε ορισμένους τομείς παροχής υπηρεσιών. Η εν λόγω πιθανότητα είναι σημαντικά μεγαλύτερη μεταξύ των νέων εργαζομένων, αν και η ηλικία -παρότι αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την πρόγνωση της συχνότητας της προσωρινής απασχόλησης- φαίνεται να μην αποτελεί καθοριστικής σημασίας χαρακτηριστικό στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης σε σχέση με άλλες χώρες. Η ανεργία αυξάνει τις πιθανότητες σύναψης σύμβασης προσωρινής απασχόλησης στο μέλλον, το ενδεχόμενο δε αυτό ενισχύεται και από την οικονομική κρίση.
- Κατά μέσο όρο, οι αποδοχές των εργαζομένων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης στα 19 κράτη μέλη που καλύπτονται πλήρως από τη SES είναι 19% χαμηλότερες από εκείνες των απασχολούμενων με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου. Εκτός από την Εσθονία, σε όλες αυτές τις χώρες παρατηρείται μισθολογική διαφορά σε βάρος των απασχολούμενων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης. Η εν λόγω διαφορά υπερβαίνει το 30% στο Λουξεμβούργο, την Πολωνία, τις Κάτω Χώρες, την Πορτογαλία και την Ουγγαρία. Οι μισθολογικές διαφορές είναι

μεγαλύτερες στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά προσωρινής απασχόλησης, κάτι που αποτελεί ένδειξη κατακερματισμού της αγοράς εργασίας. Οι μισθολογικές διαφορές σε βάρος των εργαζομένων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης διαφοροποιούνται ανάλογα με το ύψος των αποδοχών. Οι διαφορές είναι υψηλότερες στο κάτω άκρο της μισθολογικής κλίμακας αλλά μειώνονται όσο αυξάνονται οι μισθοί. Ενίοτε μάλιστα αντιστρέφονται μεταξύ των υψηλόμισθων εργαζομένων.

- Ο έλεγχος των άλλων παραγόντων που καθορίζουν το ύψος των αποδοχών (όπως είναι το μορφωτικό επίπεδο και ο εκάστοτε οικονομικός κλάδος) καταδεικνύει ότι ο ευρωπαϊκός μέσος όρος των προσαρμοσμένων μισθολογικών διαφορών σε βάρος των εργαζομένων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης μειώνεται στο 6%. Οι εν λόγω προσαρμοσμένες μισθολογικές διαφορές παρατηρούνται σε όλες τις χώρες εκτός από τις τρεις χώρες της Βαλτικής και τη Ρουμανία, όπου οι διαφορές είναι θετικές υπέρ των εργαζομένων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης. Στις περισσότερες χώρες παρατηρούνται μισθολογικές διαφορές ακόμη και μεταξύ των εργαζομένων με σύντομη διάρκεια απασχόλησης, κάτι που αποδεικνύει ότι οι χαμηλότερες αποδοχές των εργαζομένων υπό καθεστώς προσωρινής απασχόλησης δεν οφείλονται αποκλειστικά στη μικρή διάρκεια της απασχόλησής τους.
- Σε όλες τις χώρες πλην της Λιθουανίας διαπιστώνεται επίσης μια μη προσαρμοσμένη μισθολογική διαφορά σε βάρος των εργαζομένων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης, η οποία σχετίζεται με το καθεστώς προσωρινής απασχόλησης στο πλαίσιο μιας μέσης επιχείρησης. Παρόλα αυτά, η εν λόγω διαφορά, η οποία εκτιμάται στο 14%, υπολείπεται της προαναφερθείσας μη προσαρμοσμένης συνολικής μισθολογικής διαφοράς που ανέρχεται στο 19%. Οι μισθολογικές διαφορές εντός της ίδιας επιχείρησης είναι μικρότερες στην πλειονότητα των χωρών (ιδίως στη Γαλλία, την Ελλάδα, την Πολωνία, την Ισπανία και τη Λιθουανία). Αυτό σημαίνει ότι οι χαμηλότερες αποδοχές των εργαζομένων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης οφείλονται σε μισθολογικές διαφορές που υφίστανται τόσο στο εσωτερικό της εκάστοτε επιχείρησης όσο και μεταξύ επιχειρήσεων, κάτι που συνάδει με την παραδοχή της θεωρίας της αγοράς εργασίας δύο ταχυτήτων («dual market theory») ότι οι εργαζόμενοι με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης είναι πιθανότερο να απασχολούνται σε επιχειρήσεις που καταβάλλουν σχετικά χαμηλότερες αποδοχές.
- Η ανάλυση σε επίπεδο επιχείρησης καταδεικνύει ότι οι μισθολογικές διαφορές εντός των επιχειρήσεων περιορίζονται όταν οι επιχειρήσεις τελούν υπό καθεστώς δημόσιου ελέγχου ή όταν μεγάλο ποσοστό των εργαζομένων σε αυτές είναι γυναίκες. Αντίθετα, οι μισθολογικές διαφορές αυξάνονται όταν μεγάλο ποσοστό των εργαζομένων απασχολείται με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης, κάτι που ενδεχομένως αντικατοπτρίζει τον κατακερματισμό της εγχώριας αγοράς εργασίας σε επίπεδο επιχείρησης.
- Σε όλες τις χώρες τα ποσοστά μετάβασης εκτός απασχόλησης είναι υψηλότερα μεταξύ των εργαζομένων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης σε σχέση με τους απασχολούμενους βάσει συμβάσεων αόριστης διάρκειας. Οι μισθολογικές διαφορές διευρύνθηκαν σημαντικά από την έναρξη της κρίσης. Το ποσοστό μετάβασης από συμβάσεις προσωρινής απασχόλησης σε συμβάσεις αόριστης διάρκειας για το σύνολο της ΕΕ μειώθηκε από το 28% για τη διετία 2005-2006 στο 20% για τη διετία 2011-2012. Κατά τη

δεύτερη περίοδο το εν λόγω ποσοστό ήταν μικρότερο του 20% στη Γαλλία, τις Κάτω Χώρες, την Ισπανία, την Ελλάδα, την Ιταλία και την Πολωνία. Όλες αυτές οι χώρες χαρακτηρίζονται από σχετικά υψηλά ποσοστά προσωρινής απασχόλησης, κάτι που αποτελεί πρόσθετη ένδειξη κατακερματισμού της αγοράς εργασίας.

Συμπεράσματα

Το ποσοστό της προσωρινής απασχόλησης συνέχισε να αυξάνεται στην ΕΕ27 στο διάστημα μεταξύ 2001 και 2012. Παρότι η τάση αυτή δεν υπήρξε ομοιόμορφη σε όλα τα κράτη μέλη, απέκτησε πιο ομοιογενή χαρακτήρα μετά την έναρξη της κρίσης, είναι δε γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια οι εργοδότες καταφεύγουν ολοένα και περισσότερο στη χρήση συμβάσεων προσωρινής απασχόλησης για την πρόσληψη νέων εργαζομένων.

Οι εργαζόμενοι με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης λαμβάνουν κατά κανόνα χαμηλότερες αποδοχές σε σύγκριση με τους συναδέλφους τους που απασχολούνται βάσει συμβάσεων αορίστου χρόνου. Μισθολογικές διαφορές σε βάρος των εργαζομένων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης παρατηρούνται στις περισσότερες χώρες, ακόμη και κατά τον έλεγχο άλλων παραγόντων ή όταν το δείγμα περιορίζεται σε εργαζομένους με μικρή διάρκεια απασχόλησης.

Διάφορα ευρήματα καταδεικνύουν την ύπαρξη κατακερματισμένης αγοράς εργασίας σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες. Οι μισθολογικές διαφορές είναι μεγαλύτερες στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά προσωρινής απασχόλησης. Οι εργαζόμενοι με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης έχουν επίσης χαμηλότερες αποδοχές από τους συναδέλφους τους που απασχολούνται βάσει συμβάσεων αορίστου χρόνου στην ίδια επιχείρηση. Το γεγονός ότι οι μισθολογικές διαφορές μεταξύ των εν λόγω κατηγοριών εργαζομένων της ίδιας επιχείρησης είναι μικρότερες σε σχέση με τις συνολικές μισθολογικές διαφορές καταδεικνύει ότι οι δεύτερες οφείλονται εν μέρει στις μισθολογικές διαφορές μεταξύ επιχειρήσεων. Η διαπίστωση αυτή συνάδει με την πρόβλεψη της θεωρίας της αγοράς εργασίας δύο ταχυτήτων, βάσει της οποίας οι εργαζόμενοι με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης είναι πιθανότερο να απασχολούνται σε επιχειρήσεις που καταβάλλουν χαμηλές αμοιβές. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η συνολική μισθολογική διαφορά τείνει να είναι μεγαλύτερη στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά προσωρινής απασχόλησης.

Η μικρότερη συχνότητα των μεταβάσεων από θέσεις προσωρινής απασχόλησης σε θέσεις απασχόλησης βάσει συμβάσεων αορίστου χρόνου στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά προσωρινής απασχόλησης αποτελεί επίσης ισχυρή ένδειξη κατακερματισμού της αγοράς εργασίας. Η μελέτη διατυπώνει ορισμένες επιφυλάξεις σχετικά με τις προοπτικές επαγγελματικής σταδιοδρομίας των εργαζομένων με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης, ιδίως στο πλαίσιο της τρέχουσας κατάστασης της αγοράς εργασίας. Τα τελευταία χρόνια οι μεταβάσεις εκτός απασχόλησης παρουσιάζουν μια διαρκώς αυξητική τάση, ενώ οι μεταβάσεις σε θέσεις απασχόλησης αορίστης διάρκειας αντιμετωπίζουν ολοένα και περισσότερες δυσκολίες. Αμφότερες οι τάσεις εγείρουν εύλογες απορίες σχετικά με τον βαθμό στον οποίο οι συμβάσεις προσωρινής απασχόλησης διευκολύνουν την επαγγελματική εξέλιξη.

Περισσότερες πληροφορίες

Η έκθεση, με τίτλο «Recent developments in temporary employment: Employment growth, wages and transitions» («Πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα της προσωρινής απασχόλησης: Αύξηση της απασχόλησης, μισθοί και μεταβάσεις»), διατίθεται στη διεύθυνση <http://www.eurofound.europa.eu/publications>.

Για πρόσθετες πληροφορίες, επικοινωνήστε με τον κ. Carlos Vacas Soriano, ερευνητή, στη διεύθυνση cva@eurofound.europa.eu